

Tautas nodokļu patērētāji - ierēdņu pūlis

Autors: Guntars Gūte

Pētījums "Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā" jau paspējis uzjundīt un vēl uzjundīs asas diskusijas un arī pārmetumus pētījuma autoriem gan par tendenciozitāti, gan faktu nepareizu interpretāciju un vēl citiem pasaules grēkiem. Taču es sliecos piekrist ekonomģeogrāfa Jāņa Turlaja vadītās pētnieku grupas secinājumiem, ka esošais skolu tīkls un izglītības sistēmas politika kopumā Latvijā ir sasniegusi to kritisko punktu, kas liek izdarīt ļoti strauju un diezgan stratēģisku izvēli – vai nu mēs neko nemainām un turpinām čīkstēt par pedagogu zemajām algām un skolēnu nepietiekami augsto zināšanu līmeni, vai arī uzdrošināmies tomēr izlauzties no maģiskā apla un ar pārdomātiem soļiem un instrumentiem radām kvalitatīvu izglītības sistēmu.

Te gan uzreiz jāpiebilst – mainīt tikai izglītības sistēmu būs bezjēdzīgi un bīstami, ja netiks mainīta publiskā sektora darbības stratēģija kopumā. Skaidrs, ka pētnieku grupas secinājumi un priekšlikumi ir vērā ņemami un analizējami, taču tā ir tikai nosacīti viena desmitā daļa no tā, kas mūsu valstī jāmaina. Šāds padziļināts audits par efektivitāti, darbību lietderību, finanšu plānošanas un izlietošanas procesu un citām niansēm jāveic pilnīgi visā publiskajā sektorā – gan valsts, gan pašvaldību līmenī, rūpīgi izvērtējot daudzo «ļoti nepieciešamo» struktūru un to veikto funkciju nepieciešamību, bet būtiskākais – reālo ieguvumu nodokļu maksātājiem no šo funkciju veicēju darbošanās, kas no nodokļu maksātāju kabatas izmaksā miljoniem eiro.

Ik pa laikam gan tiek iniciētas reformas, analīze un vērtēšana, taču tas ir fragmentāri un nekādā mērā nav saistīts ar publiskā sektora efektivitātes kopējo bildi. Tas ir galvenais iemesls, kādēļ aizvien, pat visai virspusēji papētot jebkuras publiskā sektora institūcijas izdevumu pozīcijas, var ātri atrast ne mazāk kā desmit pozīciju, kas ir svarīgas un nozīmīgas tikai «uz papīra», taču patiesībā nereti tās ir tikai darba vietas kādam, kam saņemt algu, bet sausais atlikums no tā labākajā gadījumā ir apaļa nulle.

Nerosinu tagad atlaist pusi publiskā sektora darbinieku (lai gan daļu noteikti vajadzētu). Tomēr varasvīriem valdībā un pašvaldībās atbildīgi jāizvērtē, vai tiešām naudas daudzām vajadzībām aizvien nav vien tāpēc, ka iekasējam par maz nodokļos. Tā gluži nav. Runa nav pat par efektivitāti vai neefektivitāti. Runa ir par bardaku domāšanā, nevēlēšanos izkāpt no komforta zonas un bezatbildīgu rīcību ar nodokļu maksātāju naudu, kura, starp citu, nepieder tiem, kas to ar vieglu roku gadiem iztrallina.